

Overordnet del – verdier og prinsipper

Høringsuttalelse fra Det Europeiske Wergelandsenteret (EWC)

Det Europeiske Wergelandsenteret (EWC) takker for muligheten til å gi en vurdering av Kunnskapsdepartementets høringsutkast til ny generell del av læreplanverket.

Denne høringsuttalelsen vil ta for seg EWCs vurdering av de delene av høringsutkastet som direkte angår EWCs kjernekompetanse – demokratisk medborgerskap. For vurdering av øvrige deler av høringsutkastet, viser vi til felles høringsuttalelse gitt av freds- og menneskerettighetsentrene, herunder EWC, der helheten og de enkelte delene av forslaget kommenteres grundig.

Generelt

EWC gir helhjertet støtte til at demokratisk medborgerskap vektlegges mer i læreplanverket, både som sentralt for opplæringens verdigrunnlag (del 1) og i prinsipper for læring og utvikling (del 2). Ikke minst er det gledelig at *demokrati og medborgerskap* er identifisert som et av tre tverrgående temaer i læreplanverket. Det åpner for mange spennende muligheter i de enkelte læreplaner for fag, og gir samtidig et klart signal om betydningen av demokratisk medborgerskap i en verden der demokratiske verdier, prinsipper og institusjoner er under press.

Nettopp derfor skulle gjerne EWC sett at høringsutkastet åpnet for en bredere demokratiforståelse i tråd med formålsparagrafens oppbygning: *samfunn, individ og skole*. Med utgangspunkt i disse tre nivåene dreier demokratisk medborgerskap seg om opplæring *om, gjennom og for* et demokratisk samfunn. På individnivå blant annet om demokratisk kompetanse og kunnskap om demokrati, på skolenivå blant annet om demokratisk kultur, skoleledelse og læringsmiljø, og på samfunnsnivå blant annet om oppslutning om demokratiske verdier, prinsipper og institusjoner. En slik forståelse av demokrati kommer etter vår mening i for liten grad fram i høringsutkastet, selv om det til en viss grad ligger implisitt f.eks. i omtalen av inkluderende læringsmiljø, sosial læring og skoleutvikling.

I høringsutkastet reduseres demokratiforståelsen i for stor grad til læring om, oppslutning om og deltakelse i demokrati som system. En konsekvens er at demokrati og medborgerskap ikke knyttes direkte til kompetanse. Det er blitt et tema. Et tema som kan uttrykkes gjennom fagenes kompetansemål, men uten egen kompetanse. Det er uheldig, og går på tvers av tendenser internasjonalt, jf f.eks. Europarådets *Framework for Competences for Democratic Culture*¹ og OECDs *Future of Education and Skills: Education2030*².

Formålsparagrafen slår fast at «Elevane og lærlingane skal utvikle kunnskap, dugleik og holdningar for å kunne meistre liva sine og for å kunne delta i arbeid og fellesskap i samfunnet.» Med andre ord,

---

¹ <http://www.coe.int/en/web/education/competences-for-democratic-culture>

² <http://www.oecd.org/edu/school/education-2030.htm>

opplæringen skal øve og forberede elevene på å bli kompetente, aktive, deltakende medborgere som mestrer sine liv og bidrar til et bærekraftig demokratisk fellesskap.

Derfor er kompetansebegrepet viktig: «Kompetanse er å kunne tilegne seg og anvende kunnskaper og ferdigheter til å mestre utfordringer og løse oppgaver i kjente og ukjente sammenhenger og situasjoner. Kompetanse innebærer forståelse og evne til refleksjon og kritisk tenkning.»³

EWC mener høringsutkastet med fordel kunne vært tydeligere på koblingen mellom demokratisk medborgerskap og kompetanse. Da vil utviklingen av elever og lærlingers demokratiske kompetanse framstå som en viktig del av opplæringens formål i tråd med formålsparagrafens intensjon og utforming, og gjenspeiles i alle tre delene av overordnet del (1. samfunn – verdigrunnlag, 2. individ - prinsipper for læring og utvikling, 3. skolen - prinsipper for skolens praksis).

Spesifikt om Demokrati og medborgerskap (2.6.2)

Som nevnt er det et viktig signal at «demokrati og medborgerskap» er et av tre tverrgående tema. Det utfyller også godt de to øvrige, «folkehelse og livsmestring» og «bærekraftig utvikling». Det er også viktig å understreke at disse tre temaene «tar utgangspunkt i aktuelle samfunnsutfordringer som krever engasjement og innsats fra enkelt mennesker og fellesskapet, i lokalsamfunnet, nasjonalt og globalt.»

Med dette som utgangspunkt er det uheldig at omtalen av «demokrati og medborgerskap» i så liten grad reflekterer eleven som en aktivt, reflekterende, engasjert person med kompetanse til å skape og vedlikeholde et demokratisk samfunn. Formuleringer som «elevene skal stimuleres til samfunnsdeltakelse ...», «temaet skal gi elevene forståelse av de utfordringene som ligger i å leve sammen i et fellesskap ...», «elevene skal bli kjent med hvorfor demokratiet ikke kan tas for gitt ...» skaper distanse og passivitet. Ved heller å ta utgangspunkt i demokratisk kompetanse, kan formuleringene skape engasjement og aktivitet, f.eks.:

«Elevene skal delta på ulike fellesskapsarenaer - på skolen, i lokalsamfunnet, på nettet og andre steder – og få erfaring med hvilke utfordringer som kan oppstå og hvordan de kan bidra til at slike utfordringer kan løses i tråd med demokratiske prinsipper og metoder.»

Mer aktive formuleringer vil også kunne gi en reell inngang til formulering av kompetansemål i ulike læreplaner for fag i større grad enn de til dels passive formuleringene i høringsutkastet.

OECD sier dette tydelig på en måte som godt illustrerer forskjellen på passive formuleringer om demokrati og medborgerskap som tema og demokratisk medborgerskap som kompetanse: «*Competencies to shape the future: It is about acting rather than to be acted upon, shaping rather than to be shaped and choosing rather than to accept choices decided by others.*»⁴

---

³ Høringsutkast fra Kunnskapsdepartementet 10.03.17, s. 11

⁴ <http://www.oecd.org/edu/school/education-2030.htm>

I tråd med dette mener EWC at beskrivelsen av «demokrati og medborgerskap» med fordel kan sees opp mot beskrivelsen i 3.2 om et inkluderende læringsmiljø. Her framstår eleven som aktiv, medvirkende og med et ansvar for seg selv, andre og samfunnet. Dette er demokratiske kjernekompetanser uten at de omtales som det, og et godt eksempel på hvordan overordnet del kan framstille elevene som aktivt medvirkende og demokratisk kompetente medborgere – i skolen og i samfunnet for øvrig.

Vi ser fram til å følge prosessen videre og står til departementets disposisjon ved behov.

Ana Perona-Fjeldstad
Direktør
The Europeiske Wergelandsenteret (EWC)